

Tampereen lidesjärven linnustoselvitys 2024

Pertti Koskimies



Diaarinro TRE:7500/02.04.01/2022

Kunta-Helmi -hanke: lidesjärven ja Vähäjärven lintuvesikunnostuksien jatkot

Faunatican raportteja 48/2024

Päiväys: 28.9.2024
Kirjoittaja: Pertti Koskimies

Kannen kuva: Naurulokkiyhdyksunta pesälautalla lidesjärvellä vuonna 2024 (© Pertti Koskimies)

Karttakuvat: © 2024 / Faunatica Oy
Pohjakartat ja ilmakuvat: © Maanmittauslaitos

Espoo 2024

Suosittellemme viittaamaan tähän raporttiin seuraavasti:

Koskimies, P. 2024: Tampereen lidesjärven linnustoselvitys 2024. – Faunatican raportteja 48/2024. 30 s.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	4
1.1.	Iidesjärven elinympäristöt	4
1.2.	Iidesjärven pesimälinnusto.....	4
1.3.	Iidesjärven linnuston suojelelu ja seuranta.....	5
2.	LINNUSTOSELVITYKSEN TAVOITTEET JA MENETELMÄT 2023–2024	7
2.1.	Selvityksen tavoitteet	7
2.2.	Pesimälinnuston laskentamenetelmät	7
2.3.	Parimäärälaskentojen luotettavuus.....	8
2.4.	Poikuelaskentojen luotettavuus	9
3.	TULOKSET	12
3.1.	Pesivät ja paikalliset lintulajit vuonna 2024	12
3.1.1.	Pesimälinnuston kokonaismäärät.....	12
3.1.2.	Pesivät vesilintulajit ja -parit	12
3.1.3.	Pesimättömät mutta pesimäaikaan havaitut vesilinnut	12
3.1.4.	Pesivät lokkilinnut	13
3.1.5.	Pesivät ranta- ja kosteikkolinnut.....	13
3.2.	Vesilintujen ja naurulokin poikastuotto vuonna 2024	14
3.2.1.	Vesilintujen poikastuotto	14
3.2.2.	Naurulokin ja kalatiiran poikastuotto.....	14
3.3.	Pesimättömiä ruokavieraita	15
4.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	19
4.1.	Iidesjärven pesimälinnuston suojeleluarvo	19
4.1.1.	Suojeleluarvoon erityisesti vaikuttavat lajiryhmät	19
4.1.2.	Iidesjärven suojeleluarvoa nostavat lajit.....	19
4.1.3.	Pesimälinnuston suojeleluarvon vuosivaihtelut.....	19
4.1.4.	Iidesjärven arvokkaimmat osa-alueet	20
4.2.	Linnuston pitkäaikaiset kannanmuutokset	21
4.2.1.	Vesilintujen kannanmuutokset.....	21
4.2.2.	Lokkien kannanmuutokset.....	22
4.2.3.	Kerttusten kannanmuutokset.....	23
4.2.4.	Pajusirkun kannanmuutokset	23
4.3.	Linnuston suojelelutoimet	24
4.3.1.	Käyttökelpoisia suojelelukeinoja.....	24
4.3.2.	Lokkien pesälautojen tekninen parantelu	24
4.3.3.	Lokkien pesäpaikkojen lisääminen lautoilla ja luhtia raivaamalla	25

4.3.4.	Luhtien hoitaminen vesilintujen pesimäolojen parantamiseksi	26
4.3.5.	Rantaniittyjen ja -luhtien laidunnus	26
4.3.6.	Pienpetojen ja varislintujen pyynti	27
4.3.7.	Hoitokalastus	27
4.3.8.	Pöntöt	27
4.3.9.	Tähänastisten hoitotoimien vaikutus pesimälinnustoon	27
KIRJALLISUUS		29

1. Johdanto

Tampereen kaupunki on tilannut Iidesjärven pesivän vesi-, ranta- ja lokkilinnuston sekä poikueiden selvityksen vuosille 2023 ja 2024 Faunatica Oy:ltä. Vuoden 2023 tulokset esitetään Koskimiehen (2023) raportissa. Tässä raportissa esitetään vuoden 2024 havainnoinnin tulokset sekä arvio hoitotoimenpiteiden vaikutuksista linnustoon ja suosituksen jatkotoimille.

1.1. Iidesjärven elinympäristöt

Iidesjärvi on vajaat kolme kilometriä pitkä ja enimmillään reilut puoli kilometriä leveä lintujärvi Tampereen keskustan itäpuolella (kuva 1). Järven pinta-ala on noin 90 ha, josta avovesialaa on noin 64 ha. Veden keskisyyvyys on 1,2 m, ja syvimmällä kohdalla vettä on 2,6 m. Veden tila on määritelty huonoksi suurten fosfori- ja klorofyllipitoisuuksien vuoksi.

Iidesjärvellä avovettä reunustavat enimmäkseen hyvin kapeat järviruovikot, osmankäämiköt sekä sara- ja korteluhdat, jotka vaihtuvat järven etelärannalla enimmäkseen kapeahkojen pensaikkovöiden kautta paikoin joko luhtaisiksi tai kuivemmiksi lehtimetsiksi ja toisin paikoin pikku niityiksi tai muiksi, suureksi osaksi ihmistoiminnan muokkaamiksi avoimiksi ympäristöiksi. Laajempia luhtia on järven itä- ja länsipäässä. Pohjoisrannalla kapeita vesikasvustoja on niukasti, ja tiheäkasvuiset koivu- ja tervaleppämetsiköt ulottuvat vesirajaan saakka. Paikoin etelä- ja länsiosassa ulkoilupolut, matonpesupaikat, lähellä rantaa olevat asuinalueet ja muu rakennettu ympäristö yltää järven rannoille saakka.

1.2. Iidesjärven pesimälinnusto

Iidesjärvi on Tampereen seudun tunnetuin lintujärvi, jonka vesi- ja rantalinnustosta on julkaistuja tietoja 1940-luvulta lähtien ja yksittäisiä havaintoja aiemmiltakin vuosikymmeniltä (Kosonen ym. 2016). Vaikka pesimälinnustoa on seurattu Iidesjärvellä pitempään kuin millään muulla lintujärvellä Pirkanmaalla, tehtiin ensimmäinen kattava ja järjestelmällinen vesi- ja rantalintulajiston selvitys vasta vuonna 1971. Sen jälkeen pesimälinnusto ja ainakin sen tärkeimpiin kuuluvana osana vesilinnut on laskettu yli 15 kertaan, joten lajiston ja pesimäkantojen pitkäaikaisista muutoksista on saatavilla vertailukelpoinen tietopohja linnuston seurannan ja suojelun tarpeisiin.

Iidesjärvellä on pesinyt suuri joukko vesi- ja rantalintuja sekä enimmillään yli 700 paria naurulokkeja (Kosonen ym. 2016). Naurulokki on Iidesjärven ja kaikkien suomalaisten lintujärvien avainlaji, joka pystyy yhdyskunnittain pesiessään yleensä menestyksellisesti karkottamaan peto- ja varislintuja sekä jossain määrin myös minkkejä, supikoiria ja muita nisäkäspetoja. Siksi varsinkin sotkat ja uikut mutta monet muutkin vesilinnut hakeutuvat pesimään naurulokkiyhdyksuntien lähetyville, mutta kolonioiden pienentyessä ja harventuessa naurulokkien ilmapuolustuksesta hyötyvät vesilinnutkin vähenevät. Iidesjärvelläkin vesilintukannat ovat nykyisin huomattavasti pienempiä kuin menneinä vuosikymmeninä. Lisäksi rantojen rakentaminen sekä matonpesupaikat ja ulkoilureitit ovat

heikentäneet etenkin järven länsiosassa linnuston elinoloja elinympäristöjen tuhoutumisen ja ihmisistä johtuvan häiriintymisen vuoksi.

1.3. Iidesjärven linnuston suojeleminen ja seuranta

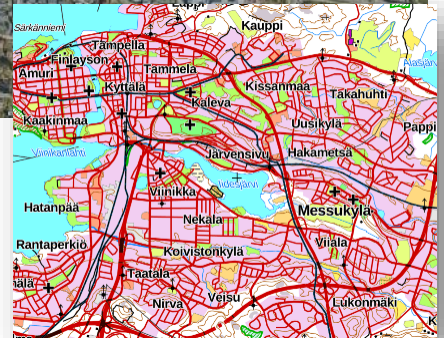
Iidesjärvi on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman kohde, joka on suojeltu rantoineen sekä maakunta- että yleiskaavassa. Alueesta on tarkoitettu muodostaa luonnonsuojelulain 43. pykälän mukainen yksityinen luonnonsuojelualue Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelman mukaisesti. Rannat sekä suurin osa vesialueesta ovat kaupungin omistuksessa.

Tampereen kaupunki on viime vuosina tehostanut Iidesjärven linnuston ja elinympäristöjen suojeleminen Kunta-Helmi-hankkeen yhtenä kohteena mm. rakentamalla naurulokkien pesäpaikaksi kaksi vierekkäistä kelluvaa pesälauttaa sekä pienentämällä varsinkin särkikalakantoja tehokaluksella, jotta kalat eivät söisi niin suurta osuutta myös lintujen ravintonaan käyttämistä vesiselkärangattomista kuin viime vuosina. Pesäpaikkojen ja ravinto-olojen kohentamisen toivotaan houkuttelevan Iidesjärvelle lisää naurulokkeja ja vesilintuja (Tampereen kaupunki 2022).

Iidesjärven etelä- ja itärannalle on raivattu laidunalue avointen elinympäristöjen laajentamiseksi ja monipuolistamiseksi. Hiehojen laidunnus aloitettiin etelärannalla Jokipohjan uudella alueella vuonna 2023. Itärannalla aiemmin käytössä ollut laidunalue on laajennettu lähemmäs rantaa, ja siellä laidunnus aloitettiin 2024. Laiduntaminen monipuolistaa useiden rantalintujen pesimä- ja ruokailuympäristöjä. Lisäksi Iidesjärvellä on viime vuosina pyydystetty minkkejä ja supikoiria lintujen pesintätuhojen pienentämiseksi. Kaikkia näitä suojelutoimia jatketaan myös tulevina vuosina, mikä todennäköisesti elvyttää ja kasvattaa pesimälinnuston monimuotoisuutta ja runsautta nykyisestä.



Kuva 1. lidesjärven sijainti Tampereella ja selvitysalueen rajaus.
© Tampereen kaupunki



2. Linnustoselvityksen tavoitteet ja menetelmät 2023–2024

2.1. Selvityksen tavoitteet

Iidesjärven vesi- ja rantalintujen pari- ja reviirimäärät laskettiin pesimäkaudella 2023–2024 lintukantojen nykytilan selvittämiseksi. Laskennat kattoivat järven koko avovesialueen, rantaluhdat ja pensaikot sekä paikoin reunimmaisat rantalehdot (kuva 1). Kuitenkin Palvaanniemen länsi- ja keskiosaan Vuohenojan asuinalueen eteläpuolelle jäi noin 3–4 hehtaarin kosteikko-, laidun- ja pensaikkoalue, jolla ei käyty asuinalueiden, aidatun laitumen ja maaston vaikeakulkuisuuden vuoksi, mutta jolla äänneleviä lintuja kuulosteltiin eri puolilta, eikä sieltäkään kovin montaa erityisesti huomioon otettavan lajin reviiriä jäänyt todennäköisesti havaitsematta. Pesimälajiston ja parimäärien lisäksi tutkimuksessa selvitettiin vesilintujen ja naurulokin poikastuottoa. Tämä kaksivuotinen tutkimus toteutettiin vertailukelpoisella tavalla vuosien 2016–2022 inventointeihin verrattuna (Rintamäki 2016, Korvenpää 2021, 2022), jotta lintukantojen vuosittaisistakin muutoksista saataisiin luotettavaa tietoa. Vesi- ja lokkilinnut sekä runsaimmat rantalintulajit on laskettu koko Iidesjärvellä myös 12 aiempaa vuotena vuosien 1971 ja 2011 välillä, ja näillä lajeilla pari- ja reviirimääriä voidaan vertailla pitkäaikaisten kannanmuutosten tutkimiseksi peräti 54 vuoden pituisella jaksolla.

2.2. Pesimälinnuston laskentamenetelmät

Iidesjärven kaikki vesi- ja lokkilinnut sekä rantojen harvalukuiset, vaateliaat ja erityistä suojeluarvoa osoittavat pesimälajit laskettiin pesimäkaudella 2023 ja 2024 kiertämällä järvi rantoja myöten ja tähyttämällä vesialue huolella kiikareilla ja kaukoputkella läpi neljään kertaan pesimäkauden kuluessa toukokuun alun ja heinäkuun puolivälin välisenä aikana. Havainnot ja lintujen käyttäytyminen merkittiin kartoille. Laskennassa noudatettiin valtakunnallisen vesilintujen piste- ja kiertolaskennan ja maalintujen kartoituslaskennan vakiomenetelmiä, joiden mukaisesti myös pari- ja reviirimäärät tulkittiin (Koskimies & Väisänen 1988, 1991, Koskimies 1994).

Vesilinnut paikannettiin ja laskettiin pääsääntöisesti samoista tähytyspisteistä kuin Korvenpää (2021, 2022). Tähytetyt vesialueet kattoivat Iidesjärven koko avovesialan ja vesikasvustojen reunat. Järvi kierrettiin joka käyntikerralla kokonaan ympäri myötöpäivään, ja myös varsinaisten tähytyspisteiden välillä sekä useista paikoista pohjoisrannaltakin havaitut uudet yksilöt merkittiin muistiin. Koko ajan tarkkailtiin lintujen mahdollisia siirtymisiä paikasta toiseen, jotta samaa yksilöä ei tilastoitaisi useampaan kertaan. Luhtien, rantapensaikkojen ja -lehtojen linnut laskettiin merkitsemällä kaikki havainnot ja lintujen käyttäytyminen kartalle havaintopaikalle. Pääosa näiden lajien havainnoista perustui äänten kuunteluun. Niin vesi- kuin rantalintuja laskettaessa oli erityisen tärkeää tarkkailla saman lajin mahdollisimman monia yksilöitä yhtäaikaan ja ottaa huomioon lintujen siirtymisiä, jotta samoja yksilöitä ei tilastoitaisi useampaan kertaan, ja jotta lähekkäin oleskelleet tai äännelleet useammat yksilöt varmuudella eroteltaisiin toisistaan.

Vuonna 2024 vesilinnut laskettiin toukokuun kahdella käyntikerralla 6.5. ja 17.5. ja rantalinnut lisäksi myös kolmannella laskentakäynnillä 13.6. Vesilintujen ja naurulokkien poikaset laskettiin niin ikään sekä 13.6. että viimeisellä laskentakäynnillä 21.7. pesintämenestyksen tutkimiseksi. Lisäksi 8.7. tähystettiin naurulokin poikueita pesälautoilta. Tuona päivänä oli alun perin tarkoitus kiertää koko järvi ja laskea vesilintujenkin poikaset, mutta käynti rajoittui lokkien tarkkailuun havaittavuutta heikentäneen kovan tuulen takia.

Jokaisella käyntikerralla merkittiin kaikki linnut muistiin riippumatta siitä, mille lajeille ja lajiryhmille mikin käyntikerta oli laskentaohjeiden mukaan otollisin. Kesä- ja heinäkuun havainnot täsmensivät ja varmistivat muutaman vesi- ja rantalintuparin toukokuisten päälaskenta-aikoina tehtyjen havaintojen tulkintaa kyseisten yksilöiden kuulumisesta Iidesjärven pesivään tai ainakin paikalliseen linnustoon. Laskennat tehtiin suotuisalla säällä, ja maastohavaintojen tulkinnassa käytettiin hyväksi laskijan pitkäaikaista kokemusta lintujärvien ja -kosteikkojen laskennoista ja maastohavaintojen tulkinnasta, joka perustuu tietoon pesimälajien elintavoista ja niiden vaikutuksesta yksilöiden havaittavuuteen pesimäpaikoillaan (Koskimies 2009, 2018).

Vuonna 2024 maastolaskennat tehtiin seuraavina ajankohtina (suluissa pilvisuus, tarvittaessa sateisuus, tuulen suunta ja nopeus ja lämpötila):

6.5.2024 klo 9.10–13.05 (2–5/10, NE 1–3 m/s, +5 -> +9 °C)

17.5.2024 klo 7.20–12.40 (0/10, 0 m/s, +12 -> +21 °C)

13.6.2024 klo 6.40–12.20 (8–10/10, vaihtelevaa sadetta, S 1–3 m/s, +11 -> +13 °C, klo 10 alkaen 5–10/10, poutaa)

8.7.2024 klo 8.50–9.20 (0/10, SW 4–10 m/s, +16 -> +18 °C)

21.7.2024 klo 7.30–12.20 (7–10/10, N 0–3 m/s, +16 -> +18 °C).

2.3. Parimäärälaskentojen luotettavuus

Päätavoitteena selvityksessä oli niin vesi- kuin rantalintujenkin mahdollisimman todenmukaiset pari- ja reviirimäärät vuosina 2023–2024 Iidesjärven nykyisten pesimälintukantojen ja pesimälinnuston suojeluarvon määrittämiseksi. Koko järven kierto jalkaisin myötäpäivään ja vesialueen tähystys useammalta paikalta pohjoisrannaltakin sekä pitempi laskenta-aika kullakin laskentakäynnillä verrattuna Korvenpään (2021, 2022) selvityksiin ovat voineet vaikuttaa siten, että joillakin kasvustojen kätköissä viihtyvillä vesilintulajeilla ja pitkään äänettöminä pysyvillä tai muusta syystä usein huomaamatta jäävillä rantalintulajeilla joitakin pareja ja revierejä paljastui todennäköisemmin kuin vuosina 2021 ja 2022 (Koskimies 2009, 2018).

Suuri osa ranta- ja kosteikkolintujen revierihavainnoista koskee laulavia tai soittimella ääniteleviä koiraita tai pareja, vähemmistö varoitelevia yksilöitä. Osa reviiriä puolustavista linnuista jää aina parittomiksi, ja tämä pätee varmasti Iidesjärvelläkin, luultavasti vähemmistölle revierilinnuista. Jonkin verran yksilöistä havaittiin vain yhdellä laskentakäynnillä, mutta silloinkin revieritulkinta perustuu laulavaan tai revieriin

puolustuksen vuoksi muuten äännelevään, varoitelevaan, pesää rakentavaan tai poikasia ruokkivaan paikalliseen yksilöön.

Esimerkiksi ruokokerttusen ja pajusirkun merkittävästi isommat reviirimäärät vuosina 2023–2024 vuosiin 2021–2022 verrattuna selittyvät todennäköisesti suureksi osaksi parantuneella havainnointiteholla, eivätkä suuremmat reviirimäärät johdu ainakaan täysin todellisesta kantojen kasvusta. Vesilintujen ja huomiota herättävien, harvalukuisten ja pesimälinnuston suojeluarvoon merkittävimmin vaikuttavien lajien lukumäärät ovat kuitenkin säilyneet niin vertailukelpoisina selvityksestä toiseen 1970-luvulta saakka, että pari- ja reviirimääriä voidaan vertailla riittävän luotettavasti lintukantojen ja suojeluarvon muutosten tarkastelemiseksi sekä suojelukeinojen kehittämiseksi ja niiden vaikutusten seuraamiseksi.

2.4. Poikuelaskentojen luotettavuus

Kesäkuun (13.6.) ja heinäkuun (8.7. ja 21.7.) poikueiden tarkkailukäynnit vaikuttavat ajoittuneen kohtalaisen hyvin otannoiksi vesilintujen ja lokkien poikaskauden kahdesta ajankohtaisesta tilanteesta. Kahden laskentapäivän otos ei lähtökohtaisestikaan voi kuitenkaan kuvata kuin pintapuolisesti poikastuoton yleistaso. Otokseen sisältyy virhelähteitä, merkittävänä etenkin se, että poikueet voivat liikkua melko laajalti järven eri osien välillä, ja osa poikueista on pysytellyt havainnoijalta piilossa, osa tuhoutunut ennen laskentakäyntejä ja osa niiden jälkeenkin. Luultavasti melkein kaikki silkkiuikun poikueet havaittiin, sillä ne oleskelevat alusta lähtien avovesillä ja kerjäävät emoiltaan äänekkäästi ruokaa. Myös nokikanan ja telkän poikueista valtaosa luultavasti nähtiin. Sen sijaan osa pitkiä aikoja vesikasvustojen kätköissä piileskelevistä puolisukeltaajien ja varsinkin sinisorsan ja tavin poikueista jäi todennäköisesti huomaamatta. Lisäksi osa vesilinnuista ja jotkin lokeista munivat tuhoutuneen munapesyeen tilalle uusintapesyeen, minkä vuoksi poikaset saattavat olla havaittavissa vasta myöhemmin heinä- tai varsinkin silkkiuikulla myöhäisimmät vasta elokuussa, jolloin laskentoja ei enää tehty.

Pesimälautoilla pesineiden naurulokkien poikasmääriä ei pystytty rannalta tähystämällä tarkoin selvittämään, koska vanhalle lautalle kasvoi alkukesään mennessä koko lautan pinta-alan kattanut tuuhea kasvillisuus, jonka uumenissa valtaosa poikasista piilotteli.

Vesi- ja lokkilinnuston todellisen pesimätuloksen selvittäminen edellyttäisi useita poikuelaskentoja poikasten itsenäistymiseen eli syksyn alkuun saakka sekä järven kiertämistä veneellä, jolloin vesikasvustoissakin piilottelevat poikaset löytyisivät. Tulokset ilmentävät kuitenkin poikastuoton yleistaso, kun havaittujen poikueiden ja poikasten määriä suhteutetaan kullakin lajilla pesivien parien määrään. Vuosien välisessä vertailussa selvät suuntaukset vertailukelpoisesti selvitetystä poikastuotosta ovat järven suojeluarvoa tarkasteltaessa kuitenkin tärkeämpiä kuin todenmukaiset luvut, joita ei voida yleensä täydellisesti tutkiakaan. Saadut tulokset kertovat kuitenkin yleispiirteisesti pesintöjen onnistumisesta vuonna 2024 ja ovat vertailtavissa vuoden 2023 poikuelaskentojen kanssa.

Taulukko 1. Vesi- ja rantalintujen pesivien parien ja reviirien määrät lidesjärvellä vuosina 2016 (Rintamäki 2016), 2021–2023 (Korvenpää 2021, 2022, Koskimies 2023) ja 2024 (tämä selvitys). Vuosina 2016–2022 seuranta keskittyi vesilintuihin ja lokkeihin, mutta 2023 ja 2024 laskettiin myös rantaluhtien, -pajukoiden ja selvitysalueeseen kuuluvien lehtojen kaikki erityisesti huomioitavat lajit, joita varmasti on esiintynyt rannoilla aiemminkin mutta reviirimääriä ei tiedetä (?). Suomessa uhanalaiseksi tai silmälläpidettäväksi luokitellut lajit on **lihavoitu** ja EU:n lintudirektiivin liitteessä I luetellut lajit *kursivoitu*. Suomessa uhanalaiset lajit: CR = äärimmäisen uhanalainen, EN = erittäin uhanalainen ja VU = vaarantunut laji. NT = Suomessa silmälläpidettävä laji. Kansainvälisesti huomionarvoiset lajit: D1 = EU:n lintudirektiivin liitteen I laji ja (v) = itäinen tai pohjoinen laji, jonka kannasta merkittävä osa pesii Suomessa (luokiteltu aiemmin Suomen kansainvälisiksi vastuulajeiksi). Muut lajit ovat erityisesti huomioitavia esimerkiksi elinympäristönsä vaateliaisuuden, huomattavan kokonaiskannan laskun tai aiemman uhanalaisluokituksen vuoksi (esim. Väisänen ym. 1998, Koskimies 2022).

Laji	Suojeluperuste	2016	2021	2022	2023	2024
<i>Laulujoutsen</i>	<i>D1 (v)</i>	1	1	1	1	1
Haapana	VU (v)	2	2	2	9	3
Harmaasorsa		0	0–1	1 (?)	3	1
Tavi	(v)	3	4	3	10	5
Sinisorsa		12	16	25	17	10
Heinätavi	VU	0	0	1	0	0
Lapasorsa		2	0–1	1	0	1
Punasotka	CR	3	1	1	0	0
Tukkasotka	EN (v)	0	1	1	0	1
Telkkä	(v)	7	6	15	21	15
Silkkiuikku	NT	10	15	15	22	24
Fasaani		0	0	0	0	2
<i>Kaulushaikara</i>	<i>D1</i>	0	0	2	1	1
Luhtakana		0	1	5	4	1
<i>Luhtahuitti</i>	<i>D1</i>	0	0	0	0	1
Liejukana	VU	2–3	1	2	4	0
Nokikana	EN	5–6	12	14	23	19
<i>Kurki</i>	<i>D1</i>	0	0	1	1	1
Taivaanvuohi	NT	1	0–1	0	1	1
Rantasipi	(v)	1	1	1	2	1
<i>Kalatiira</i>	<i>D1</i>	0	0	0	0	4
Naurulokki	VU	161	20	57–60	37	99
Kalalokki		1?	0	0	1	0
Pikkutikka		?	?	?	2	2
Västäräkki	NT	?	?	?	4	9
Satakieli		?	?	?	9	7
Leppälintu	(v)	?	?	?	?	1
Pensastasku	VU	?	?	?	2	0
Ruokokerttunen	NT	40	≥ 20	≥ 22	43	49
Viitakerttunen		?	?	?	3	1
Luhtakerttunen		0	0	0	0	1
Rytikerttunen		2	5	2	1	2

Laji	Suojeluperuste	2016	2021	2022	2023	2024
Rastaskerttunen	VU	0	0	0	1	0
Pensaskerttu	NT	?	?	?	9	4
Mustapääkerttu		?	?	?	4	4
Sirittäjä		0	0	0	0	1
Harakka	NT	?	?	?	14	8
Tikli		?	?	?	2	2
Punavarpunen	NT	?	?	?	1	0
Pajusirkku	VU	10	≥ 9	≥ 8	23	17
Lajeja:		>17	>16	>21	30	33
Pareja:		>263	>115	>180	275	283

Taulukko 2. Vesilintujen poikueet ja poikasmäärät lidesjärvellä vuonna 2024 kahdella laskentakäynnillä (13.6. ja 21.7.). Poikasten ikä on ilmoitettu karkean jaottelun mukaan kolmella ikäluokalla (pp = pieniä untuvikkoja, kp = puolikasvuaisia poikasia, ip = isoja poikasia).

Laji	13.6.2024	21.7.2024
Laulujoutsen	pp:6	
Sinisorsa	pp:3+1	ip:2+3
Tukkasotka		kp:4
Telkkä	pp:2 / kp:1	
Silkkiuikku	pp:3+2+1+2+3	pp:2 / kp:2+2 / ip:2+1+1+2+3+3+1
Nokikana	pp:3+2+2+2	pp:1 / kp:2 / ip:3+2
Poikueita	14	17
Poikasia	33	37

3. Tulokset

3.1. Pesivät ja paikalliset lintulajit vuonna 2024

3.1.1. Pesimälinnuston kokonaismäärät

Iidesjärvellä ja sitä reunustavilla rantaluhdilla, -pensaikoissa ja -lehdoissa havaittiin pesimäkaudella 2024 yhteensä 33 pesivää erityisesti huomioitavaa vesi- ja rantalintulajia, joiden yhteenlaskettu pari- ja reviirimäärä oli 282 (taulukko 1). Vuonna 2023 vastaava kokonaislajimäärä oli 30 ja yhteenlaskettu parimäärien summa 275.

3.1.2. Pesivät vesilintulajit ja -parit

Vesilinnuista pesiviksi tulkittiin vuonna 2024 käyttäytymisen perusteella ja vakioituja laskentaohjeita noudattaen kahdeksan sorsalajia sekä uikuista silkkiuikku ja kurkilinnuista nokikana (taulukko 2, kuva 2). Näiden lajien yhteenlaskettu parimäärä oli 80. Lajit olivat runsausjärjestyksessä *silkkiuikku* (22 paria), *nokikana* (19), *telkkä* (15), *sinisorsa* (10), *tavi* (5), *haapana* (3), *laulujoutsen* (1), *harmaasorsa* (1), *lapasorsa* (1) ja *tukkasotka* (1 pari).

Vuonna 2023 puuttuneita mutta vuonna 2024 pesineitä vesilintulajeja olivat lapasorsa ja tukkasotka, mutta vuonna 2023 pesineistä lajeista liejukanaa ei tavattu 2024. Sorsista poiketen laulujoutsen ja nokikana puolustavat pesäpaikkansa ympärillä pysyvää reviiriä, joiden sijainti (pesäpaikat) on merkitty kuvaan 2. Laulujoutsen pesi entiseen tapaan järven kaakkoispäässä ja nokikanat hajallaan ympäri järveä keskittyen erityisesti etelärannalle ja länsipäähän.

3.1.3. Pesimättömät mutta pesimäaikaan havaitut vesilinnut

Iidesjärvellä havaittiin pesimäaikaan sekä ensimmäisellä (6.5.) että toisella laskentakierroksella (17.5.) useita vesilintulajeja ja -yksilöitä, joiden ei tulkittu kuuluneen paikalliseen pesimäkantaan. Eniten nähtiin haapanoita, mutta myös osa telkistä ja tukkasotkista tulkittiin läpimuuttaviksi, järvellä lepäilleiksi yksilöiksi.

Haapanoista pesivien parien määrä tulkittiin vain 17.5. nähtyjen parien perusteella. Lisäksi niitä nähtiin 13.6. erillään uineet kaksi paria, kolme koirasta, kolme naarasta sekä kolmen koiraan parvi. Nämä kesäkuun puolivälissä nähdyt yksilöt (tai osa niistä) oli todennäköisesti lähiseudun järvillä pesineitä, rehevälle ja ruokaisalle Iidesjärvelle kokoontuneita mutta paikalliseen pesimälinnustoon kuulumattomia yksilöitä. Jokunen näistä yksilöistä saattoi olla pesinnässään epäonnistunut mutta pesivään kantaan kuulunut lintu.

Punasotkia havaittiin koiras 17.5. ja kaksi koirasta 21.7. Koska naarasta ei havaittu yhdelläkään neljästä laskentakäynnistä, toukokuinenkin koiras tulkittiin pesimättömäksi vuoden 2023 tavoin. Punasotkanaaras etsii pesäpaikakseen suojaisan mättään vetiseltä rantaluhdalta, ja pesällä hautovana sitä on hyvin vaikea havaita, jolloin koiraan oleskelu rannalla voisi viitata siihenkin, että se olisi odotellut naarasta ruokailemaan haudonnan

lomassa. Tulkinta pesimättömäksi tuntuu kuitenkin perustellummalta, koska sen enempää koirasta kuin naarastakaan ei havaittu lainkaan kesäkuussa.

Tukkasotkia nähtiin pesivän parin lisäksi yksinäinen koiras 17.5. sekä yksi koiras 13.6. ja 21.7., jolloin järvellä nähtiin toisaalla myös naaras poikastensa kanssa.

Isokoskelonaaras ui 17.5. naurulokkien pesimälautojen liepeillä mutta muilla kerroilla lajia ei havaittu lainkaan, joten kyse lienee ollut ruokavieraasta.

Uiveloita oleskeli järven kaakkoispäässä kolmen yksilön parvi 21.7., mutta nämäkin linnut tulkittiin pesimättömiksi, koska lajia ei tavattu lainkaan muilla käyntikerroilla, ja koska pesimättömiä uiveloita jää kesäksi jonkin verran Etelä-Suomeen.

3.1.4. Pesivät lokkilinnut

Iidesjärven kaakkoisosaan ankkuroitiin keväällä 2021 kelluva lautta, joka oli tarkoitettu *naurulokkien* turvalliseksi pesäpaikaksi. Talvikaudella 2023/2024 sen viereen tuotiin toinen lautta, minkä jälkeen pesille oli tarjolla kaksinkertainen pinta-ala. Pesimäkaudella 2023 kaikki järven naurulokit (37 paria) pesivät silloisella ainokaisella lautalla.

Ensimmäisellä käyntikerralla 6.5. kahdella vierekkäisellä lautalla hautoi tai makasi vielä munattomalla pesällä 77 naurulokkia, minkä lisäksi lautalla oleskeli muuta 20 yksilöä. Kaikki yksilöt eivät kuitenkaan olleet aloittaneet pesintää vielä silloin, sillä 17.5. vanhalla lautalla naurulokki hautoi 46 pesällä ja uudella 47 pesällä, joten lauttojen kokonaismäärä oli 93 pesää. Lisäksi samaan aikaan kolme paria hautoi Puhonlahden pohjoisrannalla ruovikon laidassa ja kolme paria Jokipohjan laitumen lammen rannoilla (taulukko 3, kuva 2). Yhteensä naurulokkeja pesi Iidesjärvellä siis 99 paria vuonna 2024. Naurulokkeja lenteli touko- ja kesäkuussa ruoanhaussa eri puolilla järveä. Iidesjärven naurulokit etsivät ruokaa myös muualta lähiseudulta, ja järvellä saattaa käydä ruokailemassa muuallakin pesiviä yksilöitä.

Kalatiiroja havaittiin Iidesjärvellä kaikilla käyntikerroilla, yleensä noin 10–20 yksilöä. Järvellä kauttaaltaan saalistevien ja edes takaisin lentelevien tiirujen tarkkaa määrää ei yritettykään laskea. Lähinnä 17.5. ja 13.6. soidinmenoissa tai pesäpaikaksi sopivilla paikoilla havaittujen, soitimella nähtyjen tai muuten pesintäaikeita ilmentävien parien perusteella tulkittiin, että järvellä saattoi yrittää pesiä vuonna 2024 neljä paria kalatiiroja (kuva 2). Yksi varma pesintä havaittiin kelluvalla lautalla naurulokkiyhdyksennassa.

Kalalokkia ei havaittu pesivänä vuonna 2024, mutta vuonna 2023 yksi pari pesi järven luoteisrannalla. Kalalokkeja tavattiin kuitenkin ruokavieraina useita pesimättömiä yksilöitä joka käynnillä.

3.1.5. Pesivät ranta- ja kosteikkolinnut

Iidesjärven selvitysalueen rantaluhdilla ja -pensaikoissa sekä rantametsien reunamilla (kuva 1) havaittiin yhteensä 20 pesivää lintulajia, jotka eivät kuulu vesi- tai lokkilintuihin, ja jotka ovat harvalukuisia, elinympäristövaatimuksiltaan vaateliaita tai järven suojelevarvoja erityisesti nostavia lajeja (taulukko 1, kuvat 3 & 4). Näitä lajeja oli vuonna 2024 kolme enemmän kuin 2023 (17), ja niiden yhteenlaskettu reviirimäärä on 115 (vuonna 2023 127). Ne ovat runsausjärjestyksessä *ruokokerttunen* (48 reviiriä), *pajusirkku*

(17), västäräkki (9), harakka (8), satakieli (7), mustapääkerttu (4), pensaskerttu (4), fasaani (2), pikkutikka (2), rytikerttunen (2), tikli (2), kaulushaikara (1), luhtakana (1), luhtahuitti (1), kurki (1), rantasipi (1), taivaanvuohi (1), leppälintu (1), viitakerttunen (1), luhtakerttunen (1) ja sirittäjä (1 reviiiri). Kahden ylivoimaisesti runsaimman lajin, ruokokerttusen ja pajusirkun, yhteismäärästä 59 % koostuu kaikkien ranta- ja kosteikkolintujen summasta (52 % vuonna 2023). Näiden 20 lajin reviiirien sijainti on merkitty kuvaan 3. Lisäksi järven kaakkoisnurkassa nähtiin 6.5. yksinäinen rantasipi, joka tulkittiin läpimuuttavaksi levähtäjäksi.

3.2. Vesilintujen ja naurulokin poikastuotto vuonna 2024

3.2.1. Vesilintujen poikastuotto

Vuonna 2024 kolmas (13.6.) ja neljäs (21.7.) selvityksen maastokäynti ajoitettiin niin, että sekä varhain että myöhemminkin pesivillä vesilinnuilla olisi eri-ikäisiä poikasia pesimätuloksen selvittämiseksi. Poikueiden tarkkailukäynnillä 13.6. Iidesjärvellä havaittiin 14 vesilintupoikuetta ja 21.7. yli viisi viikkoa myöhemmin 17 poikuetta (taulukko 2). Poikasten iän ja poikueen oleskelupaikan perusteella useita samoja poikueita havaittiin kumpanakin päivänä. Luultavasti eri poikueita oli yhteensä ainakin 21 ja mahdollisesti jopa noin 25, mutta todennäköisesti niissäkin poikasia menehtyi vielä tarkkailun jälkeen ennen itsenäistymistään. Toisaalta varsinkaan puolisuokeltajasorsilla läheskään kaikkia poikueita ei varmasti havaittu. Verrattuna pesiviksi tulkittujen parien määriin poikastuotto vaikuttaa varsin heikolta muilla lajeilla paitsi laulujoutsenella, silkkiuikulla ja nokikanalla. Tarkemmin poikastuottoa pesivää paria kohti ei ole syytä laskea, koska maastoaineistoon liittyy useita luvussa 2.4 käsiteltyjä virhelähteitä.

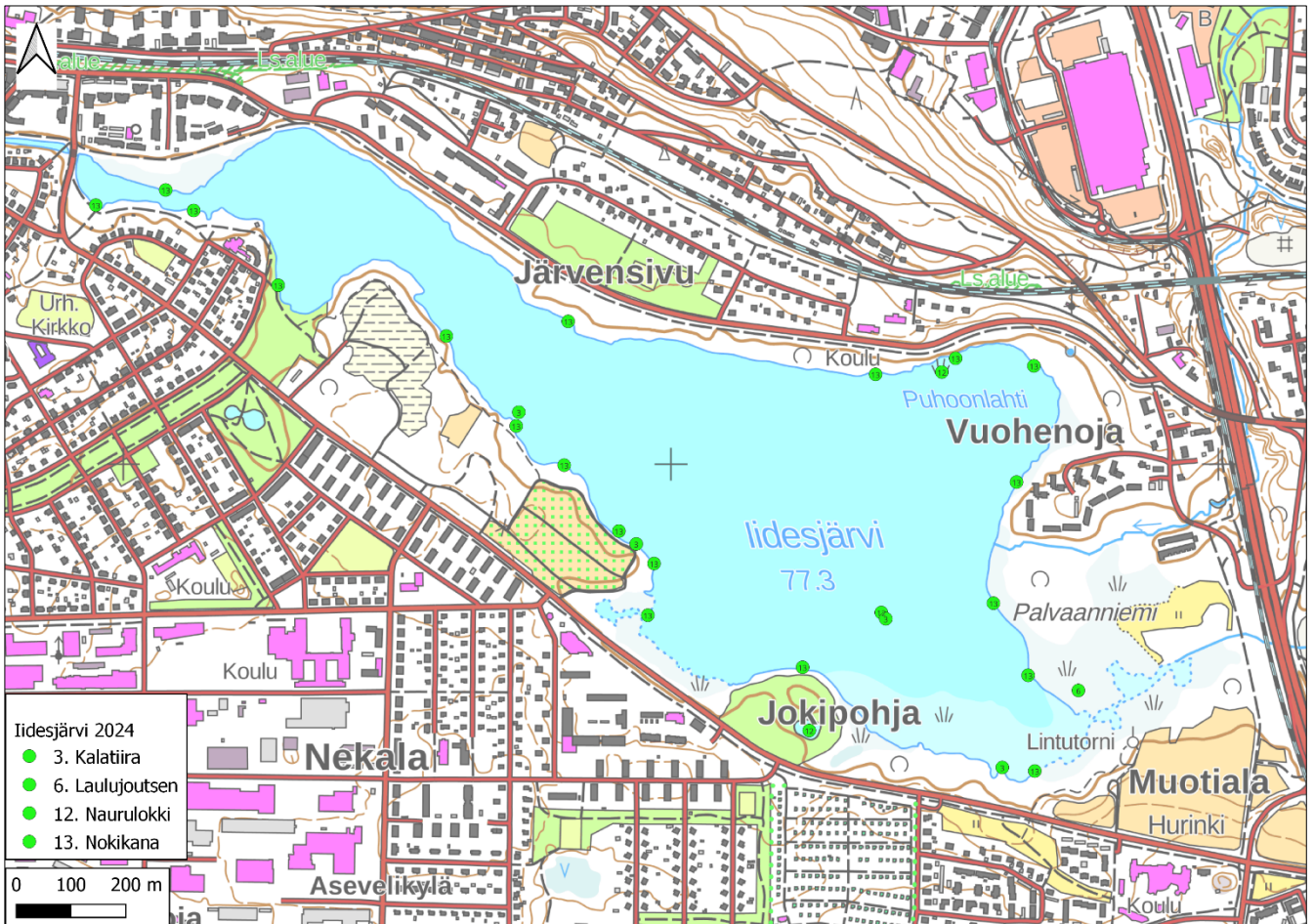
3.2.2. Naurulokin ja kalatiiran poikastuotto

Lautalla pesineiden naurulokkien poikasia tähystettiin 13.6. ja 21.7. sekä erillisellä naurulokkitarkastuksen pikakäynnillä 8.7., jolloin tavoitteena olleesta koko järven kiertämisestä piti luopua havainnointia haitanneen tuulen vuoksi. Puhonlahden ja Jokipohjan laidunlammen pesäpaikoilla ei poikasia havaittu 13.6., 8.7. eikä 21.7, joten siellä pesinnät todennäköisesti epäonnistuivat. Pesälautoilla tai niiden reunamilla uimassa laskettiin 13.6. 19 keskikokoista ja kaksi pientä poikasta, mutta osa ainakin alle puolikasvuisista poikasista oli varmasti kasvillisuuden kätköissä. Lentokykyisiä tai lähes lentokykyisiä poikasia näkyi lautalla ja sen lähivesillä 8.7. ainakin 35 yksilöä, mutta joitakin nuorempia poikasia saattoi silloinkin vielä piilotella kasvustoissa. Naurulokit lähtevät pesäpaikoiltaan heti poikasten itsenäistyttyä, eikä 21.7. järvellä ollut enää kuin yksi nuori yksilö uimassa keskiosassa ja kolme aikuista pesälautoilla. Näiden epävarmoiksi jääneiden tulosten perusteella valtaosa pesinnöistä olisi tuhoutunut ennen poikasten kehittymistä lentokykyisiksi. Syytä heikkoon poikastuottoon ei ole tiedossa, mutta varteenotettava haitta saattoi liittyä pesälautan rakenteeseen eli siihen, että siltä uimasilleen lähteneet tai pudonneet poikaset eivät kyenneet laitojen korkeuden vuoksi nousemaan takaisin pesille (ks. luku 4.3.2).

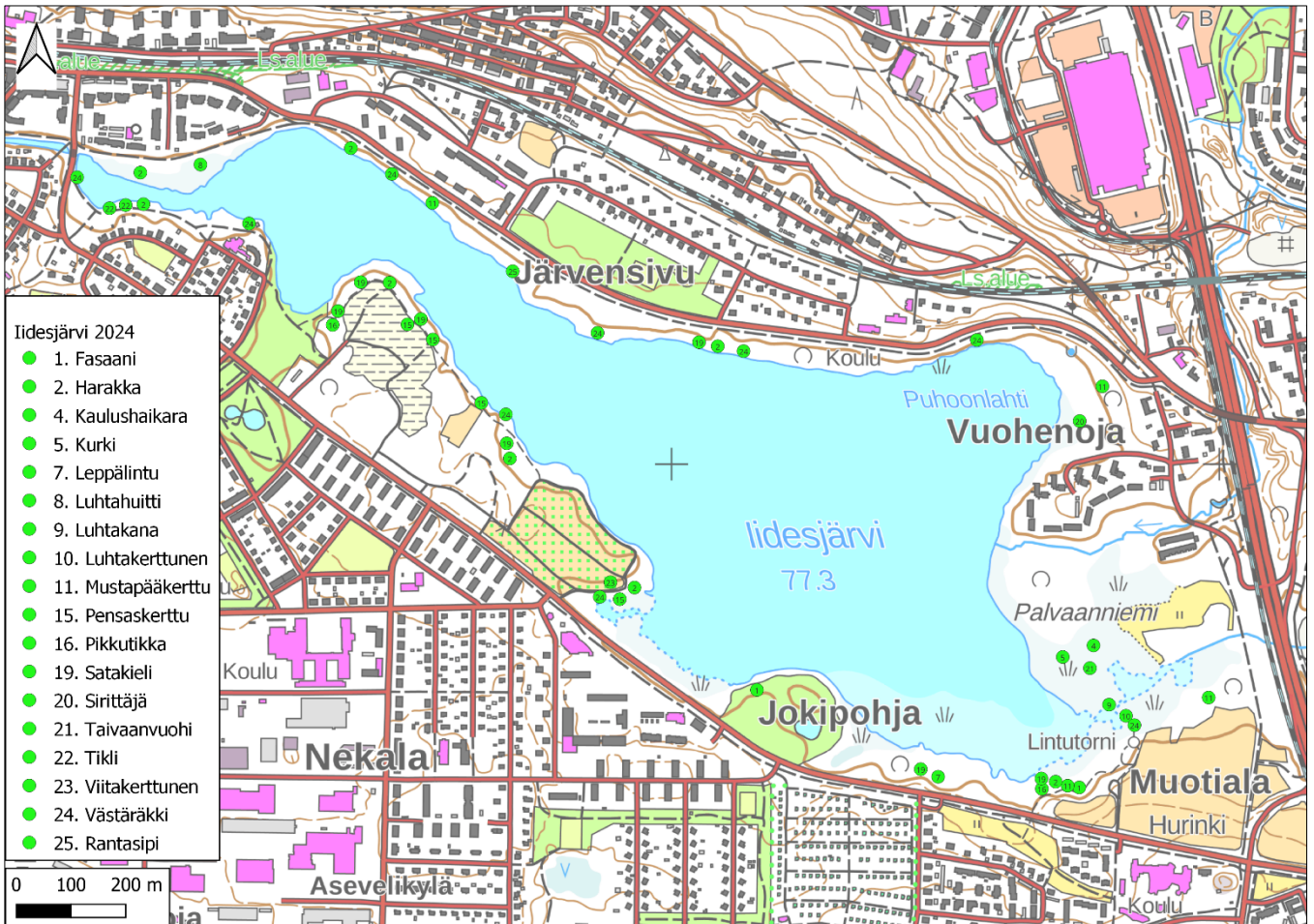
Lokkien pesälautalla pesinyt kalatiirapari kasvatti lentokykyiseksi kaksi poikasta, joiden lisäksi järvellä havaittiin mahdollisesti muutama muukin lentopoikanen. Järvellä tulkittiin olleen kolme muutakin paikallista paria, joiden pesintäyrityksiä ei kuitenkaan saatu varmistettua.

3.3. Pesimättömiä ruokavieraita

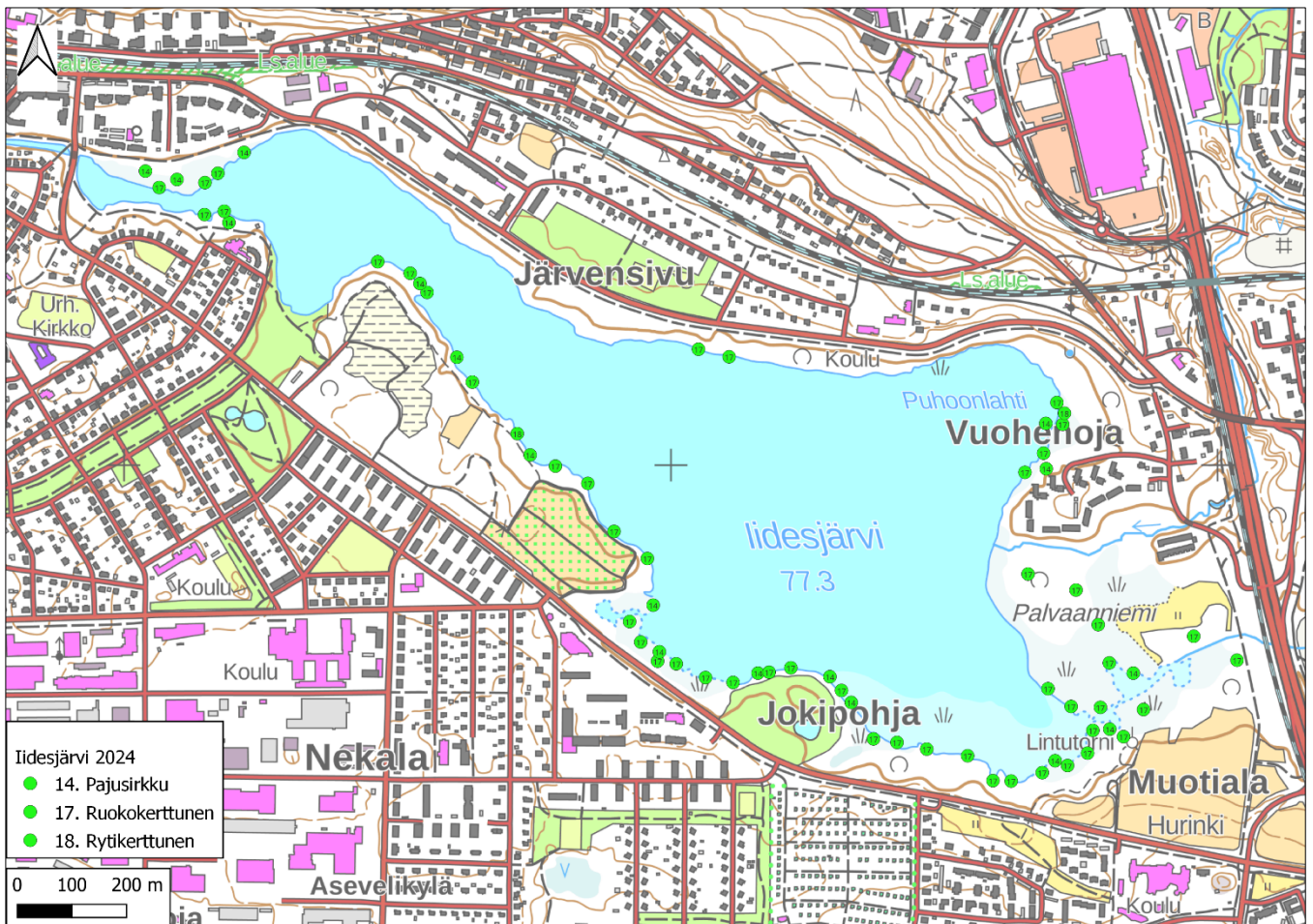
Iidesjärvellä ja sen rannoilla oleskeli laskentakäyntien aikaan useita sellaisia lajeja, jotka eivät pesi järvellä mutta todennäköisesti hakevat sieltä ravintoa. Kyse on joko lähiseudulla muualla pesivistä tai kokonaan pesimättömistä yksilöistä. Esimerkiksi lokeista järvellä havaittiin paikallisina useimmilla laskentakäynneillä noin 10–20 todennäköisesti muualla pesivää *kalatiiraa*, 5–10 *kalalokkia* ja 1–3 *harmaalokkia*. *Isokoskelonaaras* ja *merimetso* sukeltelivat lokkien pesälauttojen liepeillä kalastamassa 17.5. *Selkälokki* ui järvellä 13.6. ja *lapintiira* lenteli 21.7. Lapintiira pesii vain merialueella ja Pohjois-Suomessa, mutta Iidesjärvellä on oleskellut ilmeisesti sama pesimätön yksilö useampana viime vuonna (Kosonen ym. 2016, Koskimies 2023). Myös esimerkiksi ruskosuohaukka ja kalasääski kuuluvat Iidesjärven vakituisiin ruokavieraisiin, mutta laskentapäivinä niitä ei vuonna 2024 nähty.



Kuva 2. Laulujoutsenen, nokikanan, kalatiiran ja naurulokin pesäpaikat lidesjärvellä vuonna 2024. Naurulokeista 93 % pesi kaakkoisosan avovesialueen kelluvilla lautoilla ja kolme paria sekä Puhoonlahdella että Jokipohjan laitumen lammella.



Kuva 3. Rantaluhdilla, -pensaikoissa ja -lehdossa pesivien ranta- ja kosteikkolintulajien reviirit Iidesjärvellä vuonna 2024. Pajusirkku, ruokokerttunen ja rytikerttunen: ks. kuva 4.



Kuva 4. Rantaluhdilla, -pensaikoissa ja -lehdossa pesivien ranta- ja kosteikkolintulajien reviirit Iidesjärvellä vuonna 2024: pajusirkku, ruokokerttunen ja rytikerttunen.

4. Johtopäätökset ja pohdinta

4.1. Iidesjärven pesimälinnuston suojeluarvo

4.1.1. Suojeluarvoon erityisesti vaikuttavat lajiryhmät

Linnuston paikalliseen suojeluarvoon niin Iidesjärvellä kuin muuallakin vaikuttavat erityisesti lajit, jotka on luokiteltu koko Suomessa uhanalaisiksi ja silmälläpidettäviksi lajeiksi (Hyvärinen ym. 2019) ja alueellisesti uhanalaisiksi lajeiksi (Suomen ympäristökeskus 2021, Lehtiniemi ym. 2021), sekä lajit, jotka kuuluvat Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteen I lajeihin (Ympäristöministeriö 2021).

Myös sellaiset itäiset ja pohjoiset lajit, joiden EU:n alueen kokonaiskannasta huomattava osa pesii Suomessa, osoittavat alueen arvoa kansainvälisemmässä mittakaavassa. Ympäristöhallinto luokitteli 2020-luvun alkuun saakka tällä lähtökohdalla Suomen vastuulajeiksi sellaiset lajit, joilla maamme pesimäkanta oli vähintään noin 15 % Euroopan kokonaiskannasta, mutta ainakin toistaiseksi luokituksesta on luovuttu, koska listaa ei ole päivitetty Suomen ja Euroopan uusimpien kannanarvioiden mukaisesti (Koskimies 2024). Pääosa luettelon aiemmista lajeista kuuluisi viime aikojen kannanmuutoksista huolimatta sille edelleenkin.

Lintualueen paikallista suojeluarvoa nostavat myös elinympäristönsä valinnassa vaateliaat ja muista syistä koko Suomessa harvinaisina ja vähälukuisina esiintyvät lajit sekä voimakkaasti taantuvat mutta silti vielä melko yleiset lintulajit (esim. Väisänen ym. 1998, Valkama ym. 2011, Koskimies 2024). Näistä lajeista jotkin on lisäksi luokiteltu uhanalaisiksi edellisissä luokituksissa vuosina 2010 ja 2015 (Hyvärinen ym. 2019).

4.1.2. Iidesjärven suojeluarvoa nostavat lajit

Kaikkia yllä mainittuja lajiryhmiä voidaan pitää erityisesti huomioitavina lajeina, ja siksi niihin on keskitytty myös Iidesjärven linnustoselvityksessä (taulukko 1). Iidesjärvellä vuosina 2023–2024 havaituista 37 erityisesti huomioitavasta, pesimälinnustoon kuuluvasta lajista merkittävällä osalla on joko kansallinen tai kansainvälinen suojeluperuste. Kahdeksan lajia on luokiteltu Suomessa uhanalaisiksi (kaksi erittäin uhanalaiseksi ja kuusi vaarantuneeksi) ja seitsemän lajia silmälläpidettäviksi, joten 40 % pesivästä lajistosta on uhanalaisluokituksessa punaisella listalla (Hyvärinen ym. 2019). Lisäksi viisi lajia kuuluu EU:n lintudirektiivin liitteen I lajeihin ja seitsemän lajia Euroopan Unionissa Suomen vastuulajeina pidettyihin lajeihin (niistä yksi on samalla myös erittäin uhanalainen, yksi vaarantunut ja yksi direktiivilaji). Kaikkiaan 62 %:lla järvellä vuosina 2023–2024 pesineestä erityisesti huomioitavasta lajistosta on jokin näistä neljästä suojeluperusteesta.

4.1.3. Pesimälinnuston suojeluarvon vuosivaihtelut

Iidesjärven tapaisen pienialaisen alueen pesivät lintukannat ja suojeluarvo eivät tiettyinä vuonna riipu pelkästään paikallisista elinympäristöistä ja elinoloista, vaan vuosittaisia pesivien lintukantojen vaihteluja tietyllä paikalla aiheuttavat esimerkiksi lajien

kokonaiskannan muutokset edellisen pesimäkauden poikastuoton ja kuolleisuuden ailahtelujen tai ei-kotipaikkauskollisten lajien pesimäalueen vaihtumisen vuoksi. Myös kevätmuuton aikaiset sääolot ja kevään aikaisuus tai myöhäisyys sekä monet paikalliset ja alueelliset satunnaistekijät vaikuttavat siihen, miten monta paria mistäkin lajista asettuu keväällä pesimään esimerkiksi Iidesjärvelle.

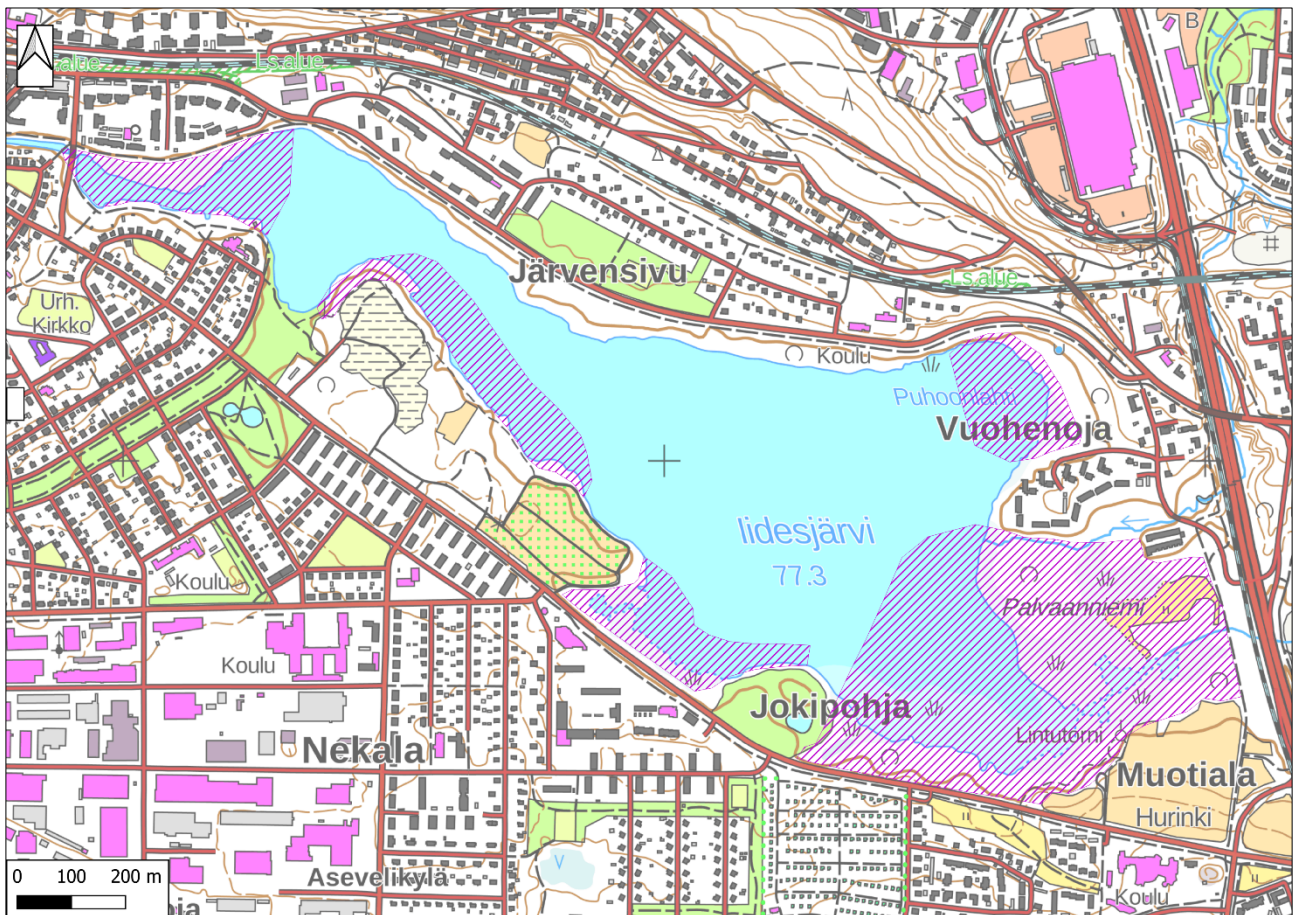
Iidesjärven linnuston suojeluarvoa voidaankin luotettavammin tarkastella useampivuotisten tutkimusten perusteella. Esimerkiksi neljänä selvitysvuonna eli 2016 ja 2021–2024 Iidesjärven pesimälinnustoon on tulkittu kuuluneen yhteensä 39 pesivää, erityisesti huomioitavaa vesi- ja rantalintulajia (taulukko 1). Niistä 26 lajia eli kaksi kolmasosaa lajeista kuuluu johonkin neljästä suojeluluokituksesta. Lisäksi rantapensaikoissa ja -lehdossa pesii monia muitakin vaateliaita lehtimetsälajeja sekä myös yleisiä ja runsaslukuisia lintulajeja.

Iidesjärvi on rantoineen huomattavan arvokas lintualue, jonka pesimälinnusto on hyvin monimuotoinen alueen suhteellisen pienehköstä koosta huolimatta.

4.1.4. Iidesjärven arvokkaimmat osa-alueet

Pesimälinnuston laji- ja parimäärät ja koostumus vaihtelevat järven eri osien välillä. Linnustolle arvokkaimpia ovat ne ranta-alueet, joilla ruovikot ja muut luhdet ovat laajimmillaan, ja joilla ihmisiä liikkuu mahdollisimman harvoin tiheiden rantalehtojen ja -pensaikkojen, vetisten luhtien ja muiden vaikeakulkuisten maastotyyppien vuoksi. Tällaisilla alueilla niin vesi-, ranta- kuin kosteikkolinnut voivat pesiä mahdollisimman rauhallisissa oloissa.

Iidesjärven arvokkaimmat osa-alueet on merkitty kuvaan 5. Ne sijaitsevat järven länsi-, kaakkois- ja koillisnurkissa sekä etelärannalla. Lintujen pesimärauhan ja elinolojen vuoksi nämä osa-alueet on perusteltua säilyttää sellaisinaan ja mahdollisimman rauhallisina, eikä niille ole syytä rakentaa polkuja tai muita lintutarkkailijoita ja muita ihmisiä erityisesti houkuttelevia rakenteita. Toisaalta näillä osa-alueilla on erityisen tärkeää hidastaa ja estää luhtien kuivumista ja maatumista sekä pensaiden ja puiden kasvua. Niillä tarvitaan aika ajoin aktiivisia hoitotoimia, kuten kasvillisuuden niittoa sekä pensaiden ja puiden poistoa, laiduntamista ja jopa pienten allikoiden kaivamista, jotta vettä ja luhtaa olisi sopivana mosaiikkina. Arvokkaimmille osa-alueille, kuten koko Iidesjärvelle, tulisi laatia ajantasainen käyttö- ja hoitosuunnitelma, jossa arvioidaan paikkakohtaisesti hoidon tarve ja tarvittavat toimenpiteet aikatauluineen pesimälinnuston elinolojen säilyttämiseksi ja entisestään parantamiseksi.



Kuva 5. Iidesjärven linnustollisesti arvokkaimmat osa-alueet (violetti vinoviivoitus).

4.2. Linnuston pitkäaikaiset kannanmuutokset

4.2.1. Vesilintujen kannanmuutokset

Iidesjärvellä on vuosina 1971–2024 pesinyt 8–13 lajia vesilintuja eli sorsia, uikkuja sekä kurkilintuihin kuuluvia nokikanoja ja liejukanoja (taulukko 3). Lajimäärä nousi 2000-luvun alussa muutamalla lajilla, kun laulujoutsen, harmaasorsa ja liejukana vakiintuivat jokavuotiseksi tai lähes vuosittaisiksi pesimälajeiksi. Niiden lisäksi nokikana on runsastunut huomattavasti 2020-luvulla taannuttuaan ensin 1980–2010-luvuilla. Myös telkän parimäärät ovat moninkertaistuneet 1990-luvulta (parimääriä ei tosin ole laskettu 1970–1980-luvuilla). Samalla yleistasolla ovat säilyneet haapanan, heinätavin ja silkkiuikun parimäärät. Sen sijaan punasotka ja tukkasotka ovat taantuneet murto-osaan 1970-luvun ja 1980-luvun alun määrästä, eikä punasotkan pesintää ole varmistettu enää 2023–2024. Suhteellisesti vähemmän taantuneisiin lajeihin kuuluvat tavi, sinisorsa ja lapasorsa. Vesilintujen yhteenlaskettu parimäärä romahti puoleen 1980-luvun lopulta 2020-luvun alkuun asti, kunnes vuonna 2023 se oli peräti 1970-luvun tasoa ja vuonna 2024 noin neljäsosan sitä pienempi.

Eri lajien kannankehitys on samankaltainen kuin muuallakin Etelä-Suomessa ja johtuu valtaosaksi Etelä-Suomen kokonaiskantojen muutoksista, joihin vaikuttavat eniten elinympäristöjen muutokset, pesintöjen onnistuminen sääoloista ja petojen aiheuttamista tuhoista riippuen sekä muuttomatkojen ja talvehtimisen onnistuminen (esim. Väisänen ym. 1998, Valkama ym. 2011, Koskimies 2024). Jonkin verran Iidesjärven pesimäkantojen muutoksiin ovat varmasti vaikuttaneet myös paikalliset olosuhteet ja etenkin pesärosvoilta varsinkin sotkien pesintöjä suojaavien, rantaluhdilla pesineiden naurulokkien katoaminen, rantaluhtien maatumisen ja pensoittuminen, munia ja poikasia syövien minkin, supikoiran ja variksen runsastuminen ja uskaltautuminen elämään asutuilla alueilla sekä joidenkin rantavyöhykkeiden altistuminen ihmisten liikkumisesta johtuville häiriöille. Kuten esimerkiksi vuosina 2023 ja 2024 vertailukelpoisesti tehdyt laskennat osoittavat, vesilintujen parimäärät vaihtelevat vuodesta toiseen huomattavasti, eikä muutaman vuoden jaksolla voida vielä päätellä luotettavasti pitkäaikaisempia suuntauksia (taulukko 1). Iidesjärven yli 50-vuotinen laskentasarja on onneksi pisimpiä maassamme, ja sen perusteella on mahdollista päätellä lyhytaikaisia seurantoja luotettavammin lintukantojen muutosten syitä ja suunnitella eri lajien elinoloja parantavia suojelutoimia (taulukko 3).

Taulukko 3. Vesilintujen pesivien parien lukumäärät Iidesjärvellä 1971–2011 (Kosonen ym. 2016), 2016 (Rintamäki 2016), 2021–2022 (Korvenpää 2021, 2022) sekä 2023–2024 (Koskimies 2023 ja tämä raportti). 0 = kanta samalla yleistasolla, – = kanta taantunut, + = kanta runsastunut.

Laji	1971	1972	1983	1988	1989	1990	1993	1994	1997	2001	2006	2011	2016	2021	2022	2023	2024
Laulujoutsen D1 (v) +	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Haapana VU 0	3	1	3	1	1	1	1	1	3	3	1	1	2	2	2	9	3
Harmaasorsa +	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0-1	1	3	1
Tavi (v) –	9	10	10	6	2	1	1	1	3	1	3	2	3	4	3	10	5
Sinisorsa –	45	44	50	28	24	32	28	39	20	24	22	25	12	16	25	17	10
Heinätaavi VU 0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0
Lapasorsa –	4	5	3	1	1	1	2	0	0	1	1	2	2	0-1	1	0	1
Punasotka CR –	14	12	13	5	3	1	2	3	2	2	2	1	3	1	1	0	0
Tukkasotka EN (v) –	13	13	10	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1
Telkkä (v) +	?	?	?	1	?	?	?	1	8	6	2	5	7	6	15	21	15
Silkkiuikku NT 0	17	19	22	17	12	10	9	6	11	10	9	9	10	15	15	22	24
Liejukana VU +	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2-3	1	2	4	0
Nokikana EN +	9	11	9	2	6	6	3	3	8	3	13	3	5	12	14	23	18
Lajeja +	8	8	9	9	8	8	9	8	9	11	11	10	10	10	3	9	10
Pareja 0	114	115	122	62	50	53	46	55	57	53	56	50	56	67	94	118	80

4.2.2. Lokkien kannanmuutokset

Kosteikko- ja rantalinnuista pisimmät laskentasarjat Iidesjärvellä on nauru- ja kalalokista, ruoko- ja rytikerttusesta sekä pajusirkusta (Kosonen ym. 2016, taulukko 4). Naurulokin parimäärä oli suurimmillaan 1990-luvun alussa peräti yli kymmenkertainen 2020-luvun alimpiin parimääriin verrattuna, mutta se kasvoi vuonna 2020 ilahduttavasti jo viisinkertaiseksi vuoden 2021 aallonpohjaan verrattuna. Naurulokki on vähentynyt huomattavasti koko maassa, mihin pääsyyt ovat pesien yleistynyt tuhoutuminen munia ja poikasia syövien petoeläinten ja varislintujen runsastuttua lintuvesillä, naurulokin ravinnon

vähentyminen painavien maatalouskoneiden, torjunta-aineiden ja lannoitteiden vähennettyä ravintoeläimiä lокkien ruokailupaikkoina suosimilla viljelymailla sekä pesäpaikkoina käytettyjen avointen ja vetisten pesimäluhtien kuivuminen, pensoittuminen ja muu umpeenkasvu.

Kalalokki ei ole ollut jokavuotinen pesimälaji Iidesjärvellä, jossa 1980-luvulla pesi kolme mutta muina vuosikymmeninä enintään yksi pari. Kalalokin suosimia veden ympäröimiä kiviä, karikoita tai muita maapedoilta turvassa olevia pesäpaikkoja ei Iidesjärvellä ole, eikä kalalokki ole ilmeisesti onnistunut naurulokkien pesäpaikkapuolustuksen tähden asettumaan kelluville lautoillekaan. Iidesjärvellä kuitenkin käy ruokailemassa useita kalalokkeja päivittäin, ja ne todennäköisesti pesivät lähiympäristön kerrostalojen katoilla (Kosonen ym. 2016).

4.2.3. Kerttusten kannanmuutokset

Ruokokerttusia laskettiin 1980–1990-luvuilla jopa kaksinkertaisesti 2000-lukuun verrattuna (taulukko 4). Ruokokerttunen on naurulokin lailla taantunut huomattavasti viime vuosikymmeninä, ja paikallisesti sen elinoloja on muutamien paikoin heikentänyt rantaluhtien liiallinen umpeenkasvu ja supistuminen rantoihin asti yltäneen rakentamisen vuoksi. Pääsyy valtakunnalliseen kannan laskuun lienee kuitenkin talvehtimisolojen heikentyminen Afrikan keskiosissa (Koskimies 2024). Ruokokerttusia voisi mahtua nykyisiin elinympäristöihin tämänhetkisen pesimätiheyden perusteella luultavasti vain vähän enemmän, joten sopivan pesimäympäristön saatavuus rajoittaa nykykannan kasvua. Lisäksi tälläkin lajilla pesätuhot ovat todennäköisesti kasvaneet pienpetojen ja varislintujen paikallisen runsastumisen myötä.

Rytikerttusia on pesinyt Iidesjärvellä useimpina vuosina korkeintaan muutama pari, eikä lajin kannassa ole havaittavissa selviä pitkäaikaismuutoksia, joskin 1990-luvun lopulta 2020-luvun alkuun havaintomäärät olivat keskimääräistä suurempia (taulukko 4). Joinakin vuosina rytikerttusta ei ole tavattu Iidesjärvellä lainkaan. Lajin tarvitsemia korkeita ja mahdollisimman syvässä vedessä kasvavia, maapedoille vaikeapääsyisiä järviruokokasvustoja on laajimmin Puhonlahdella ja hyvin suppeasti parissa paikassa järven etelärannalla. Rytikerttunen ei voi sopivan elinympäristön niukkuuden vuoksi juurikaan runsastua järvellä nykyisestään.

4.2.4. Pajusirkun kannanmuutokset

Pajusirkku on ruokokerttusen jälkeen Iidesjärven runsaslukuisin kosteikkolaji. Vaikka pajusirkun parhaiden vuosien parimäärät ovat olleet kolminkertaisia alimpiin verrattuna, ei kannan yleistaso ole muuttunut viiden vuosikymmenen kuluessa (taulukko 4). Huomattavat vuosivaihtelut voivat johtua ailahtelusta talvehtimisen onnistumisessa. Pajusirkulle sopivaa elinympäristöä on ympäri järveä paitsi pääosassa pohjoisrantaa. Nykyinen kanta, joka on noin puolet tai kaksi kolmasosaa maksimimäärästä, voisi pesimäkelpoisen elinympäristön saatavuudesta päätellen kasvaa jonkin verran, joskin parhailla paikoilla kaakkoispäässä ja etelärannalla pajusirkkuja pesii niin tiheässä, että siellä ei tilaa kovinkaan monelle uudelle elinpiirille olisi.

Muiden kosteikko-, ranta- ja lehtolintulajien vuosittaiset kannanmuutokset vuosina 2016 ja vuosina 2021–2024 käyvät ilmi taulukosta 1.

Taulukko 4. Lokkien, ruoko- ja rytikerttusen ja pajusirkun pesivien parien määrät Iidesjärvellä 1971–2011 (Kosonen ym. 2016), 2016 (Rintamäki 2016), 2021–2022 (Korvenpää 2021, 2022) sekä 2023–2024 (Koskimies 2023 ja tämä raportti). Parisummaan on laskettu vain ne lajit, joista on tiedot (todellista pienempiä vuosina 1971–1972 ja 1983–2006). 0 = kanta samalla yleistasolla, – = kanta taantunut, + = kanta runsastunut.

Laji	1971	1972	1983	1988	1989	1990	1993	1994	1997	2001	2006	2011	2016	2021	2022	2023	2024
Naurulokki VU –	448	420	720	430	580	610	730	280	475	370	455	85	161	20	57	37	99
Kalalokki –	?	?	3	3	3	1	1	?	?	?	?	1	1	0	0	1	0
Ruokokerttunen NT –	?	?	93	60	35	55	?	?	85	30	42	45	40	>20	>22	43	49
Rytikerttunen –	?	?	11	2	0	1	0	1	5	4	4	3	2	5	2	1	2
Pajusirkku VU 0	?	?	24	12	14	11	?	11	33	10	11	18	10	>9	>8	23	17
Lajeja 0	?	?	5	5	4	5	?	?	?	?	?	5	5	4	4	5	4
Pareja –	448	420	851	512	632	678	731	291	598	414	512	152	214	54	89	105	167

4.3. Linnuston suojelutoimet

4.3.1. Käyttökelpoisia suojelukeinoja

Iidesjärvi on päätetty suojella luonnonsuojelualueena, ja aktiivisilla suojelutoimilla monen pesivän vesi- ja rantalintulajin elinoloja on mahdollista parantaa ja kantoja elvyttää kohti aiempien vuosikymmenten tilannetta (Kosonen ym. 2016). Tampereen kaupunki (2022) on toteuttanut tehokalastusta, rantalaidunnusta, pienpetopyyntiä ja muita elinympäristöjen ja lintujen elinolojen monipuolistamis- ja parannushankkeita 2020-luvulla.

Tehokkaimpia keinoja linnuston monimuotoisuuden lisäämiseksi ja kantojen kasvattamiseksi Iidesjärvellä olisivat useiden uusien ja rakenteeltaan hieman paranneltujen pesälaittojen rakentaminen pesäpaikoiksi naurulokeille, minkkien ja supikoirien jatkuva ja tehokas pyynti paitsi rannoilla myös vähän etäämmällä järvestä, mahdollisesti linnunmunien ja -poikasten syömiseen erikoistuneiden, rannoilla pesivien varisten poistaminen sekä pensaikon poistaminen paikoitellen varsinkin itä- ja länsipään laajimmilta luhdilta rantojen avoimuuden lisäämiseksi. Myös kuivempien rantaluhtien ja -niittyjen laidunnus on hyvä keino ylläpitää ja parantaa linnuston monimuotoisuutta ja runsautta. Lisäksi särkikalakantojen pienentäminen tehokalastuksella vähentää kalojen ja sukeltajasorsien välistä kilpailua ravinnosta ja voi edistää etenkin sotkien ja silkkiuikkujen ravinnonhankintaa ja kantojen elpymistä. Telkille ja isokoskeloille kannattaisi ripustaa runsaasti pönttöjä, sillä sopivien pesäpaikkojen puute rajoittaa näiden lajien pesimämahdollisuuksia Iidesjärvellä.

4.3.2. Lokkien pesälaittojen tekninen parantelu

Naurulokkien pesälaitat kelluvat ponttonien varassa, ja niiden reunoja kiertävät leveät reunalaudat, joiden vuoksi veteen pudonneet tai hypänneet poikaset eivät pysty kiipeämään

takaisin lautalle muualta kuin noususilloiksi tarkoitettuja kaltevia ja veteen ulottuvia lautoja pitkin. Pieniäkin untuvikkoja joutuu veteen vaikkapa emojen toraillessa keskenään tai säikähdettyä lähellä lentänyttä petolintua, varista tai harmaalokkia. Esimerkiksi aamulla 13.6.2024 havaittiin useiden pienten untuvikkojen uivan moneen kertaan ympäri pesälauttaa pääsemättä nousemaan lautalle takaisin, vaikka poikasten emot kutsuivat niitä aktiivisesti. Untuvikot uivat nousemiseen tarkoitettujen lautojen ohi ymmärtämättä kavuta niille. Yksittäiset kapeahkot nousulaudat eivät toimi parhaalla tavalla siksikään, että emot suhtautuvat usein vihamielisesti naapureidensa poikasiin, jotka joutuisivat piipertämään monen muun yksilön pesäpaikkojen ohi päästäkseen oman emonsa luokse, koska ne eivät nousulautoja käyttäessäänkään pääsisi palaamaan suoraan omaan pesäänsä tai edes lähelle sitä.

Nykytilanteesta poiketen pesälautan yläreunan tulisikin kellua niin lähellä vedenpintaa, että poikaset pääsisivät palaamaan lautalle melkein mistä tahansa. Lautat on alun perin sijoitettu reilusti vedenpinnan yläpuolelle siksi, että minkki tai muu uiva nisäkäspeto ei pääsisi nousemaan sille, mutta tämä estyisi joka tapauksessa vain nykyistäkin korkeammilla laidoilla, ja toisaalta tämä riski on lautan sijainnin (keskellä avovettä) ja pesimäkolonian emolintujen yhteispuolustuksen vuoksi suhteellisesti paljon pienempi kuin poikasten menehtyminen veteen joutumisen takia.

4.3.3. Lokkien pesäpaikkojen lisääminen lautoilla ja luhtia raivaamalla

Mitä isompia ja useampia yhdyskuntia naurulokkeja Iidesjärvellä pesisi, sitä paremmin ne suojaisivat lähellä pesiviä vesilintuja. Lokeille suotuisia pesäpaikkoja voitaisiin lisätä useammalla uudella lautalla. Toisaalta lautat eivät ole ainoa tai paraskaan ratkaisu varsinkin, kun samalla yritetään elvyttää lokkien lähetyvillä pesivien vesilintujen pesintäoloja. Avoveden ympäröimät lautat ovat lokinpesien tiheyden vuoksi liian ahtaita sorsille. Myöskään veden päällä kelluvia pesiä rakentavat uikut eivät pesi lautoilla.

Optimaalisinta olisikin, että sorsille ja nimenomaan uikuille ja sotkille olisi lokkiyhdyskunnan likellä sopivaa elinympäristöä. Uikut pesivät matalassa avovedessäkin, mikäli lähellä vedenpintaa on vesikasvillisuutta pesälautan tueksi, mutta pesinnät onnistuvat todennäköisemmin lähellä tuulelta suojaisampia ranta- ja vesikasvustoja. Sotkat ja puolisuokeltajasorsista haapana, lapasorsa ja heinätavi pesivät vetisillä luhtaniityillä (osmankäämiköt, sara- ja korteluhdat ja ruovikoiden reunat). Tästä syystä ison lokkikolonian paras paikka olisi lähempänä rantaa kuin nyt ja Iidesjärvellä nimenomaan kaakkoispäässä, missä arimmat luhtalinnut kurki ja joutsenkin nyt pesivät onnistuneesti. Lintutornilta tulee riittävä etäisyys, etteivät siellä tarkkailevat ihmiset häiritse lokkeja, ja toisaalta tornissa käyvät ihmiset voivat edesauttaa sitä, että varikset eivät ainakaan ihmisten ollessa lähetyvillä uskaltautuisi lokinpesillä niin usein kuin muulloin.

Lokkeja kannattaisi houkutellessa järven kaakkoispäähän joko useammalla lautalla tai luhdan raivaamisella nykyistä avoimemmaksi sekä ruoppaamalla luhdalle myös vesiallikoita. Paras keino voisi olla kokeilla sekä lauttoja että viereisten luhtien raivaamista. Luhtien kasvustoja voisi raivata tehokkaimmin avoveden reunamilta talvella niittokoneilla. Nämä paikat olisivat vielä houkuttelevampia, jos vesikasvustoja myös ruopattaisiin siten, että syntyy vaihtelevan kokoisia, avovesiuomien ympäröimiä ja lokkien turvallisiksi pesäpaikoiksi mieltämiä, matalakasvuisia ja pensaattomia, mättäikköisiä ja erikokoisia

luhtasaarekkeitä. Kaivuomassat pitää tuoda järveltä pois, koska jos ne läjitetään luhdalle, siihen syntyy hyvin äkkiä pensaikko ja pian pikku metsikkökin, mikä edistää varisten ja maapetojen saalistusta. Vallihautamainen kaivanto koko raivattavan pesimäalueen ympärillä rannan puolella vaikeuttaa maapetojen pääsemistä pesille.

Naurulokkiyhdykskuntia on aiemmin pesinyt myös järven länsipäässä. Se on kuitenkin niin kapea, ja kummallakin rannalla on vilkasta virkistyskäyttöä ja asutusta, joten sopivampi paikka yhdyskunnassa olisi kaakkoispäässä. Lisäksi osa ihmisistä ei pidä lokkien rääkynästä, ulosteista ym. ”häiriöstä”, mistä koituisi konflikteja suojelutoimien ja paikallisten ihmisten välille.

Yksittäisetkin aivan pienet pikkulautat tai kivenlohkareista kasatut saarekkeet olisivat hyvin houkuttelevia esim. kalatiiroille ja kalalokeille. Kun pikkulauttoja tai -saarekkeitä olisi useampia, on todennäköisempää, että naurulokit eivät valtaa niitä kaikkia, ja lidesjärven loppilajisto elpyisi monipuolisemmaksi.

4.3.4. Luhtien hoitaminen vesilintujen pesimäolojen parantamiseksi

Myös vesilinnut ja varsinkin puolikuskelajajorsat ja rantakanat (nokikana, liejukana ja luhtakana) sekä niiden poikueet suosivat pienten allikoiden ja vesiuomien sekä kasvustojen vaihtelevaa mosaiikkimaista elinympäristöä ja vieläkin enemmän, mikäli lähistöllä pesii naurulokkeja. Matalina ja pensaattomina sekä kasvilajistoltaan monipuolisina pidettävät vesikasvustosaarekkeet ovat houkuttelevia pesäpaikkoja lisäksi kalatiiroille ja kalalokeille. Naurulokkien lailla kalatiirat ja kalalokit karkottavat pesiensä luota peto- ja varislintuja, mistä on hyötyä lähellä pesiville vesi- ja muille linnuille.

Luhtia kannattaisi raivata kuitenkin vain rajallisilla aloilla lähellä avoveden reunaa, jotta lokkeja saataisiin sinne pesimään. Vesilinnuille ja rantakanoille sekä muille kosteikkolinnuille täytyy silti jättää valtaosa luhdista tuuheiksi järviruovikoiksi ja osmankäämiköiksi ja muiksi kasvustoiksi, joilta niiltäkin on syytä poistaa liiallinen pensaikko ja kaikki puut. lidesjärvellä kaakkoispään lisäksi laajin luhta on länsipään pohjoisrannalla. Sieltä kannattaisi poistaa kaikki pensaikko muutamaa ruokokerttusille ja pajusirkuille jätettävää pienehköä laulupensasta lukuun ottamatta. Pohjoisreunaan rantaviivan tuntumaan jätettäisiin kuitenkin kevyeen liikenteen väylältä koituvalta häiriöltä suojaava pensas- ja puustovyö, niin näkösuojaksi kuin vähän heikentämään meluakin.

4.3.5. Rantaniittyjen ja -luhtien laidunnus

Rantaluhtien ja -niittyjen laiduntamista on myös syytä jatkaa avoimia ja lyhytkasvisia elinympäristöjä suosivien lajien pesimä- ja ruokailuympäristöjen turvaamiseksi. Laidunnus auttaa joitakin lajeja erityisesti ravinnonhankinnassa (esim. taivaanvuohi, haapana, tavi, sinisorsa, pajusirkku) mutta pesäpaikkoina siitä hyötyvät aika harvat lajit. Kuitenkin esimerkiksi töyhtöhyppä saattaisi asettua rantojen pesimälinnustoon laidunaleille. Avara ja matalakasvuinen laidunnusalue monipuolistaa muutenkin rantoja ja parantaa joidenkin lintujen ravinnoksi sopivien selkärangattomien elinoloja. Laidunnuksen vaikutusten optimoimista on tutkittu, ja laiduntavista eläimistä riippuen tarvitaan erilaisia yksilötiheyksiä (laiduntavien eläinten lukumäärä suhteessa laidunalueen kokoon). Laidunnus vaikuttaa positiivisesti myös umpeenkasvua yleisesti hidastavana

toimenpiteenä. Ranta- ja kosteikkolinnut suosivat avoimia ympäristöjä mahdollisimman kaukana metsänreunoista ja muista tiheiköistä, joissa pedot voivat vaania lintuja näkösuojassa.

4.3.6. Pienpetojen ja varislintujen pyynti

Minkin ja supikoiran pyynti mahdollisimman tehokkaana ja laajalti järvien ympäristössä on tärkeää. Tutkimukset osoittavat, että sitä on jatkettava vuodesta toiseen. Jos se loppuu, alueen alemmaksi saatu tiheys merkitsee sitä, että sinne ensimmäisenä palaavilla yksilöillä on erinomaiset resurssit lisääntyä lajinsisäisen kilpailun puuttuessa, ja pentueet ovat tavallista suurempia – ja lintutuhot samoin.

Lintujärvillä ja -soilla minien ja pienten poikastenkin syömiseen erikoistuneet varikset tuhoavat merkittävän määrän pesiä. Yleistä varisjaktia ei ole perusteltua aloittaa, mutta mikäli havaitaan (kuten usein on) joidenkin yksilöiden erityisesti erikoistuneen lokin-, vesilinnun- ja muiden linnunpesien tyhjentämiseen, on perusteltua hakea poikkeuslupaa tällaisten yksilöiden poistamiseksi.

4.3.7. Hoitokalastus

Särkikalojen tehokalastusta Iidesjärven ravintoketjujen ja -verkkojen vuorovaikutussuhteiden muuttamiseksi on syytä jatkaa, koska kalakantojen pienenytessä vesilinnuille ja erityisesti pohja- ja vesiselkärangattomia syöville sukeltajasorsille ja uikuille jäisi enemmän ravintoa kuin nykyisin.

4.3.8. Pöntöt

Takuuvarma keino lisätä telkkien määrää roimasti Iidesjärvellä olisi ripustaa pönttöjä pitkin rantoja. Pönttöjen houkuttelemana isokoskeloitakin saattaisi asettua pesimään Iidesjärvelle ja erityisesti karumpirantaiselle pohjoisrannalle.

4.3.9. Tähänastisten hoitotoimien vaikutus pesimälinnustoon

Pesimälinnuston elinoloja on parannettu viime vuosina pesälauttojen, hoitokalastuksen, pienpetopyynnin ja kahden alueen rantalaidunnuksen avulla. Näiden toimien vaikutusta pesimälinnustoon ei pystytä vielä näin vähien seurantavuosien aineistoista päättelemään. Kaikilla lajeilla vuosittaisiin pari- ja poikuemääriin vaikuttavat hyvin monet tekijät, kuten aiempien vuosien poikastuotto, talvehtimisen onnistuminen, muutonaikaiset sääolot ja muut satunnaisesti vaihtelevat tekijät, joiden summana lajin kokonaiskanta vaihtelee laajoilla alueilla. Kokonaiskannan vaihtelut vaikuttavat pesimäkantojen suuruuksiin myös tietyllä järvellä tai muulla yksittäisellä pesimäpaikalla etenkin ei-kotipaikkauskollisilla lajeilla, vaikka lintujen elinympäristöt ja muut elinolosuhteet eivät kyseisellä paikalla olisi vuosien varrella muuttuneetkaan. Vaikka aikuiset yksilöt palaisivatkin edellisvuotiselle pesimäalueelleen, lähes kaikilla lajeilla ensi kertaa pesivät yksilöt asettuvat pesimään sukukypsyyden saavutettuaan muualle kuin synnyinpaikkansa lähelle, jolloin kokonaiskannan suuruus väistämättä vaikuttaa ainakin jossain määrin paikallistenkin kantojen kokoon.

Iidesjärven hoitotoimien vaikutusten luotettava arviointi edellyttää ainakin lähes vuosikymmenen pituista seurantasarjaa ja paikallisten kantojen vertailua valtakunnallisten linnustonseurantojen tuloksiin kokonaiskantojen muutoksista. Tällaisen vertailun perusteella on mahdollista selvittää, ovatko kannat kasvaneet Iidesjärvellä Etelä-Suomen kokonaiskantoja enemmän sellaisilla lajeilla, joiden voi pesäpaikkojensa, ravintonsa ja muiden ekologisten vaatimustensa perusteella odottaa hyötyvän hoitotoimista koituvista elinolojen muutoksista. Myös lintujen poikastuoton pitäisi vuosien myötä keskimäärin kasvaa, mikäli esimerkiksi petojen vähentäminen ja suojaisten pesäpaikkojen alan laajentuminen todella edesauttaisivat linnuston pesintäolosuhteita. Hoitotoimien vaikutusten seuranta olisi luotettavinta, mikäli parimäärät ja poikaset laskettaisiin vuosittain mutta minimivaatimuksena seurannalle on viimeistään kolmen vuoden välein toistettavat selvitykset.

Kirjallisuus

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 263–312.
- Korvenpää, T. 2021: Iidesjärven pesivän vesi-, lokki- ja rantalinnuston piste- ja poikuelaskennat 2021. – Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy. 15 s.
- Korvenpää, T. 2022: Iidesjärven pesivän vesi-, lokki- ja rantalinnuston piste- ja poikuelaskennat 2022. – Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy. 15 s.
- Koskimies, P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Ohjeet alueelliseen seurantaan. – Vesi- ja ympäristöhallituksen julkaisuja B18: 1–81.
- Koskimies, P. 2009: Kuinka luotettavia lintulaskennat ovat? – Pesimälajien havaittavuudesta lintuvesillä ja -soilla. – *Ornis Karelica* 33: 36–43.
- Koskimies, P. 2018: Lintulajien havaittavuus pesimäaikaisissa kartoituksissa – Kosteikkolajit. – *Linnutus* 2017: 170–176.
- Koskimies, P. 2023: Tampereen Iidesjärven linnustoselvitys 2023. – *Faunatican raportteja* 68/2023. 17 s.
- Koskimies, P. 2024: Suomen linnut. Suuri lintukirja. 3. päivitetty painos. – *Readme.fi*. 744 s.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet (2. painos). – Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki. 143 s.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1991: Monitoring Bird Populations. A Manual of Methods Applied in Finland. – Zoological Museum, Finnish Museum of Natural History, University of Helsinki, Helsinki. 144 s.
- Kosonen, L., Rintamäki, P., Seppälä, P. & Geiger, C. 2016: Pirkanmaan linnusto. – Pirkanmaan Lintutieteellinen Yhdistys ry. 528 s.
- Lehikoinen, A., Jukarainen, A., Mikkola-Roos, M., Below, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen, J. & Valkama, J. 2019: Linnut. – Teoksessa: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 263–312.
- Lehtiniemi, T., Lehikoinen, A., Jukarainen, A., Mikkola-Roos, M., Rajasärkkä, A., Sirkiä, P., Tiainen, J., Below, A., Lindén, A., Pessa, J. & Valkama, J. 2021: Lintujen alueellinen uhanalaisuus 2021. – *Linnutus* 2020: 144–149.
- Rintamäki, P. 2016: Tampereen Iidesjärven linnustoselvitys 2016. – Pirkanmaan Lintutieteellinen Yhdistys ry. & Tampereen kaupunki. 29 s.
- Suomen ympäristökeskus 2021: Lajien alueellinen uhanalaisuus 2020. – https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/lajit/uhanalaiset_lajit/Suomen_lajien_Punainen_lista_2019/Alueellinen_uhanalaisuusarviointi_2020
- Tampereen kaupunki 2022: Iidesjärven ja Vähäjärven lintuvesikunnostuksien jatkot. Hankesuunnitelma

Kunta-Helmi erityisavustukseen. – Kiinteistötoimi, ympäristönsuojelu, viheralueet ja hulevedet -yksikkö, Tampereen kaupunki. 10 s.

Valkama, J., Vepsäläinen, V. & Lehtikoinen, A. 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <http://atlas3.lintuatlas.fi> (viitattu 21.10.2019).

Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Helsinki. 564 s.

Ympäristöministeriö 2021: EU:n luonto- ja lintudirektiivit. – Ympäristöministeriö. <https://ym.fi/eu-n-luonto-ja-lintudirektiivit>.



Faunatica

Tuntosarvet aitoon luontoon

Kutojantie 6-8

02630 Espoo

<http://www.faunatica.fi/>